

Úvod

Předkládaná publikace **Postavení venkova v Ústeckém kraji** navazuje na úvodní studii z roku 2007, kterou vydal Český statistický úřad Ústí nad Labem pod názvem **Rozvoj venkova v Ústeckém kraji v letech 2000 až 2006** a na studii **Varianty vymezení VENKOVA a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006**, vydanou Českým statistickým úřadem v září 2007. Obě tyto předchozí publikace se zaměřily především na hledání vhodné varianty pro vymezení venkova a výběr ukazatelů pro hodnocení rozdílů mezi městským a venkovským prostorem. Jejich záměrem bylo vyvolat diskusi za účasti odborníků z řad uživatelů statistických dat, především z vysokých škol, vědeckých ústavů a dalších státních institucí. Do diskuse se zapojili i pracovníci krajských úřadů.

Cílem této publikace je ukázat, jaký je venkov v Ústeckém kraji, jaké je jeho postavení a význam a zda se při zvoleném vymezení jeví spíše jako homogenní nebo zda se od sebe jednotlivé oblasti venkova významně odlišují.

Pro zhodnocení postavení a významu venkovského prostoru¹ v rámci kraje bylo nutné zvolit vhodnou srovnávací základnu, s níž je možné venkov porovnávat. Vzhledem k tomu, že celé území Ústeckého kraje bylo (beze zbytku) rozděleno na městský a venkovský prostor a městské obce byly v podstatě vymezeny jako protipól venkovských obcí², jeví se takovýmto přirozeným objektem srovnání právě městský prostor.

Předkládaná publikace odpovídá na **základní otázky**:

1. Jak významnou roli v kraji zaujímá venkovský prostor, jaké jsou hlavní rozdíly mezi městským a venkovským prostorem kraje?
2. Existují uvnitř venkovského prostoru kraje významné regionální rozdíly?
3. Co je charakteristické pro zemědělství a lesnictví v kraji?
4. Jaké ukazatele má k dispozici statistika pro porovnání rozdílů mezi městským a venkovským prostorem?

Možnosti analýzy (a tím i její výsledky) jsou do značné míry **podmíněny dostupností dat za jednotlivé obce**. Venkovský prostor je pro účely této publikace vymezen (právě i z důvodu dostupnosti relevantních statistických dat) na úrovni obcí, a proto je pro hodnocení jednotlivých oblastí možné vycházet pouze z dat, která jsou pro agregace z obecní úrovně k dispozici. Existuje zde však jedna výjimka, a tou je zemědělství a lesnictví, které od života na venkově lze jen těžko oddělovat, ale za něž jsou statistická data dostupná jen na úrovni okresů (resp. správních obvodů obcí s rozšířenou působností u lesnictví). Není tudíž možné datově oddělit zemědělství v obcích městského prostoru od zemědělství v obcích venkovského prostoru. Nicméně, vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že většina zemědělské výroby je lokalizována právě ve venkovském prostoru, je možné i tuto kapitolu primárně chápat jako jednu ze základních charakteristik venkovského prostoru.

Referenčním obdobím této analýzy jsou roky 2001 až 2008, nicméně v některých případech nejsou data ani za celý tento časový úsek k dispozici. Datovým zdrojem významné části ukazatelů je Sčítání lidu, domů a bytů, které proběhlo již v roce 2001. Jeho výsledky nicméně není možné nahradit novějšími daty, neboť aktuálnější a podobně obsažný zdroj neexistuje. Vzhledem k faktu, že se jedná o první rozsáhlejší studii ČSÚ zabývající se venkovem v Ústeckém kraji, a také z důvodu omezeného množství srovnatelných časových řad (především za ekonomické a životní prostředí), je pozornost věnována prioritně analýze současného stavu a vývojové tendence jsou naznačeny jen v několika vybraných oblastech (populační vývoj, trh práce). Pro hlubší zachycení vývoje venkova se otevírá prostor po zpracování výsledků populačního a bytového cenzu v roce 2011.

¹ Přestože se nejedná o souvislé území, jsou pro zjednodušení venkovské obce v této publikaci označovány souhrnně jako „venkovský prostor“ a města jako „městský prostor“.

² Obec, která nebyla podle daných kritérií zařazena mezi venkovské obce, je automaticky považována za městskou.

Publikace je rozdělena do pěti částí:

ČÁST A – Vymezení venkova

Část A je věnována problematice vymezení venkova v obecné rovině, strategickým dokumentům na národní a regionální úrovni a konkrétním vymezením použitým v části B a části D této publikace.

ČÁST B – Venkov v Ústeckém kraji

Část B je z pohledu celé publikace stěžejní. Na základě zvoleného **specifického vymezení³ venkova** v Ústeckém kraji (vyplývající z části A) je zde postavení městského a venkovského prostoru prezentováno z pohledu všech základních oblastí života společnosti, k jejichž hodnocení má ČSÚ v současnosti dostupné statistické údaje. Venkovský prostor celého kraje je tam, kde je to účelné, dále rozdělen na menší oblasti – a to podle geografického (místního) vymezení, nikoliv administrativního (např. okresního). Jedná se o venkovské oblasti: **Děčínsko, Krušnohoří, Lounsko-Litoměřicko⁴** a **České středohoří**. V této části je důraz kladen především na prezentaci hodnot základních ukazatelů za venkovský a městský prostor. Doprovodný text stručně shrnuje hlavní zjištěné charakteristiky a rozdíly mezi oblastmi. Přestože se na území kraje díváme v této publikaci z pohledu venkova a měst, stále se jedná o tatáž území, která byla v posledních letech analyzována v několika jiných rozsáhlých publikacích Ústeckého kraje, a platí pro ně tudíž stejné historické příčiny a trendy vývoje, které byly v těchto analýzách mnohokrát zmiňovány. Nebylo by proto účelné zde tyto již obecně známé skutečnosti znovu uvádět. Naopak můžeme na ně navázat a zaměřit se tak na to, co ještě nebylo zkoumáno: venkovský a městský prostor Ústeckého kraje.

ČÁST C – Zemědělství a lesnictví v Ústeckém kraji

Stejně jako část B, i tato se věnuje výhradně Ústeckému kraji - zde z pohledu zemědělství a lesnictví. Její pojetí a struktura jsou odlišné od části B, neboť využití statistické údaje ze Strukturálního šetření v zemědělství 2007 (doplněné o data ze standardních statistických zjišťování) umožňují pouze pohled **do úrovně okresů (zemědělství) a do úrovně SO ORP (lesnictví)** a není tudíž možné údaje dále kvantifikovat za územní celky, jako je námi vymezený venkov v části B.

ČÁST D – Mezikrajské srovnání v rámci České republiky

Pro posouzení postavení venkova v Ústeckém kraji v celostátním kontextu byla do publikace zařazena samostatná část věnovaná mezikrajskému srovnání, kde byl venkov v zájmu srovnatelnosti jednotlivých krajů **vymezen jednotně pro všechny kraje** a tudíž odlišně od kritérií použitých v části B. Sídlní struktura Ústeckého kraje je však natolik specifická, že i při opticky velké změně v nastavení vymezovacích kritérií jsou si oba venkovské prostory (zkoumané v částech B a D) velmi podobné.

ČÁST E – Příloha

Tato poslední část je již spíše „technickou“ a pomocnou. Vedle **datové přílohové tabulky k části B** obsahuje **seznam všech obcí kraje** s jejich zařazením do městského či venkovského prostoru (jak pro část B, tak D, a dále **přehled statistických ukazatelů**, které má ČSÚ k dispozici až do úrovně obcí a lze z nich agregovat libovolná území).

Obdobná analýza byla zpracována i v ostatních krajích České republiky (s výjimkou Hlavního města Prahy). Na přípravě publikace pracovníci oddělení regionálních analýz a informačních služeb v jednotlivých krajích spolupracovali s partnerskými pracovišti v ústředí ČSÚ – Odborem statistiky zemědělství, lesnictví a životního prostředí a Odborem veřejných databází.

Vedle tištěné formy a CD-ROM naleznete naše publikace na internetových stránkách:

www.ustinadlabem.czso.cz

³ Resp. specificky nastavených kritérií pro potřeby Ústeckého kraje a to ve spolupráci s Krajským úřadem Ústeckého kraje a v návaznosti na Strategii rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje.

⁴ Z důvodu dlouhého názvu je ve všech grafických prvcích této publikace pro označení této oblasti používána zkratka „Lou-Lit“.